

Tärkeintä: metodit ja vuoropuhelu

Klaus Bruhn Jensenin haastattelu

Klaus Bruhn Jensen aloitti uransa englannin kielen ja kirjallisuuden opiskelijana Århusin yliopistossa Tanskassa. Opintojen päätyttyä hänet nimitettiin yliopistoon tutkija-stipendiaatiksi ja myöhemmin nykyiseen virkaansa Kööpenhaminan yliopiston apulaisprofessoriksi. Hän toimii myös yliopistonsa joukkotiedotuksen keskuksen varapuheenjohtajana. Keskus järjestää alan seminaareja ja koordinoi tutkimusta - varsinaista tiedotusopin laitostahan Kööpenhaminan yliopistossa ei ole.

Kiinnostus amerikanenglantiin ja yhdysvaltalaiseen kulttuuriin on leimannut Klaus Bruhn Jensenin niin opintoja kuin tutkimustyötä. Hän on oleskellut maassa useita kertoja ja erikoistunut Yhdysvaltain joukkotiedotukseen, erityisesti televisioutisten tutkimukseen.

Klaus Bruhn Jensen on 30-vuotias.

* * *

Miten kuvailisit omaa uraasi? Millainen kehityksesi on ollut?

Alun perin olin kiinnostunut

keskustelun lingvistisestä analyysistä, siitä miten merkityksiä luodaan jokapäiväisessä elämässä, miten merkityksistä sovitaan ja miten tuota kaikkea analysoidaan. Kun siirryin tutkimaan joukkotiedotusta, yhdistin nuo kaksi puolta: joukkotiedotustutkimuksen ja lingvistisen diskurssianalyysin ja lähestyin siten laadullisen haastattelun menetelmällä aineistoani, televisioutisia Yhdysvalloissa.

Tämä oli asian muodollinen puoli. Mutta se miksi halusin tehdä tällaista tutkimusta, johtui siitä, että olin yhä tyytymättömämpi tuolloin vallalla olleeseen pelkkään sisällön analyysiin, jota tehtiin Tanskassa varsinkin 1970-luvulla ja 1980-luvun alussa. Joukkotiedotuksen vaikutuksesta yksilöön ja sosiaaliseen rakenteeseen vedettiin paljon johtopäätöksiä ilman riittävää empiiristä evidenssiä siitä, miten ihmiset reagoivat välineisiin. Sitten se on johtanut yrityksiin yhdistää yleisötutkimuksessa eri tutkimusperinteitä: toisaalta tulkitseva, viestinnällinen lähestymisapa ja toisaalta perinteisempi, empiirinen tapa, jolla lähestytään vaiku-

tusten tai tarpeentyydytyksen laadullista mittaamista. Tämän voisi sanoa olevan suuntauksena niin pohjoismaisessa kuin kansainvälisessäkin tutkimuksessa. Tältä alalta on tulossa paljon julkaisuja ja kansainvälisissä konferensseissa on paljon työtä tekeillä.

Julkaisujesi perusteella mielenkiintosi on ollut melko yhdenmukaista. Mistä on peräisin kiinnostuksesi uutisia ja erityisesti televisiouutisia kohtaan?

Luultavasti siitä, että olin alunperin kiinnostunut Yhdysvaltain tutkimisesta. Lähestyessäni amerikkalaista kulttuuria uutiset tuntuivat olevan tärkeä sopeuttaja siinä prosessissa, jossa ihmisestä tulee amerikkalainen. Asuessani Yhdysvalloissa sain sen vaikutelman, että televisiouutiset ovat hyvin tärkeä asia keskiverto-amerikkalaiselle, eivät pelkästään Dallas ja Dynastia. Tv-uutiset ovat olennainen osa jokapäiväistä elämää. Oleminen Yhdysvalloissa, asioiden kokeminen siellä ja sen näkeminen, millaista tutkimusta Tanskassa oli tehty, muodostivat taustan tutkimuksilleni. Tanskassa tehdyissä töissä oli keskitytty amerikkalaisen viihteen tutkimiseen.

Miten sijoittaisit itsesi tiedotus-tutkimuksen kenttään. Ketkä tutkijat ja mitkä teokset ovat sinulle olleet tärkeimpiä?

Sanoisin että suurin innoittajani on ollut yritys yhdistää monia muita tieteenaloja kulttuuritutkimukseen kuten on tehty Isossa-Britanniassa etenkin ns. Birminghamin koulukunnassa. Ymmärrän joitakin asioita niinkuin he je heillä on käyttökelpoista ainesta siihen, miten yhdistää hyvin erilaisia tutkimuserineitä.

Tärkeintä ovat Stuart Hallin ja Raymond Williamsin teokset - hän ei nyt varsinaisesti ole Bir-

minghamin koulukunnan jäsen - ja sellainen varhainen empiirinen työ, joka tehtiin myös Isossa-Britanniassa ja jota tekemässä oli mm. David Morley, nimittäin **Nationwide**-yleisötutkimus vuodelta 1980. Ne ovat innoittajiani yhteiskunnallisessa ja kulttuurisessa analyysissa.

Monilla heistä on taustaa kirjallisuuden tutkimuksessa. Se tuntuu olevan yleistä myös Tanskassa?

Kyllä, se on totta. Ehkäpä Tanskassa usein unohdamme, miten epätavallista se on. Jos vertaa muihin Pohjoismaihin tai muuhun maailmaan, niin useimmat tiedotustutkijat tulevat yhteiskuntatieteistä ja ovat saaneet koulutuksen tilastollisiin menetelmiin, mittauksiin ja kyselylomakkeisiin. Noin ylimalkaisesti voi sanoa, että minä edustan humanistisia tieteitä ja yritän löytää tapoja yhdistää humanististen tieteiden ja yhteiskuntatieteiden näkemyksiä.

Entä lingvistiikka?

Lingvistiikka taas on sellainen ala, jolta moni on siirtynyt tiedotustutkimukseen. Joukkotiedotushan on viestintää, merkitysrakenteita ja diskurssirakenteita, vaikkakin eri tasoilla. Se mitä lingvistiikalla on tarjottavanaan, on tapa systematisoida tai jopa formalisoida viestinnän tutkimuksen lähestymistä. Voidaan sanoa, että laadullinen tutkimus tarvitsee tällä hetkellä systemaattisia näkökulmia, selitystapoja. Laadulliset menetelmät eivät riitä. Täytyy etsiä muuta pohjaa, ja osa tuosta pohjasta löytyy lingvistiikasta, joka on useiden kielenkäytön alueiden systemaattinen kuvausmenetelmä, kuten jokapäiväisen kielen tai tutkimushaastatteluiden kielen jne.

Voitko mainita joltakin lingvistiikan alueelta nimiä, jotka ovat olleet sinulle tärkeitä?

Ilkka Timonen

Yksi pääainnoittajani on ollut Michael Halliday, joka on kirjoittanut koko joukon kirjoja lingvistiikan funktionaalista puolesta, ei niinkään siitä, mikä on lauseen muoto tai kuinka jokin verbi taivutetaan ja sellaista, vaan ennemminkin siitä, miten kieltä käytetään jokapäiväisessä keskustelussa, mitkä ovat kielen pinnan alla olevat tekstuaaliset tai jopa kontekstuaaliset aspektit. Toinen päätraditio, josta olen saanut aineksia on John Austinilta ja John Searlelta peräisin oleva puheakti-teoria. Sen mukaan joka kerta kun sanoo jotakin, tekee jotakin, toimii, luo maailmaa.

Tuntuuko sinusta, että identifioit itsesi nuorempaan tutkijapolveen?

En haluaisi jaotella, mutta mielestäni on olemassa sukupolvien välinen kuilu, etenkin tanskalaisessa tiedotustutkimuksessa. Tutkimuksen alkuvaiheissa keskityttiin tutkimuskentän muotoilemiseen, yritettiin hahmottaa pääkysymykset, pääteoriat, joihin voitaisiin vedota. Kun kenttä oli määritelty, siirryttiin poliittiseen maailmaan, vaadittiin poliittisia aloitteita, jotta voitaisiin taata kaikille osallistumisen mahdollisuus kaikkiin välineisiin jne. Suuri osa siitä työstä, joka tehtiin alkuvaiheen jälkeen, johti erilaisiin komiteatöihin; tehtiin paljon sovellettua tutkimusta erikoisaiheista. Se mitä voitaisiin kutsua toiseksi tutkijasukupolveksi, ei ole kovin suuri, koska yhteisö kaikenkaikkiaan ei ole kovin vanha ja laaja. Nyt on kiinnostuttu metodikysymyksistä: miten tulisi tutkia joukkotiedotuksen vaikutuksia ja vastaanottoa.

Joten sinulle vastaanoton käsite on tärkeä juuri vaikutusta tutkittaessa?

Kyllä, sanoisin, että vastaanotto on eräänlainen kattokäsite. Vastaanotto on luonnehdinta siitä,

miten joukkotiedotusvälineet sopivat ja toimivat yhteiskunnallisessa rakenteessa. Ne voivat vaikuttaa yksilössä, sosiaalisissa ryhmissä tai koko yhteiskunnassa. Mutta luulen että meidän täytyy hyväksyä se, että sillä mitä kauan sitten kutsuttiin vaikutuksiksi, on monia tasoja ja monia puolia. Nyt on meneillään terveellinen eriytymisvaihe; vaikutuksia on niin monenlaisia ja monentasoisia. Meneillään on myös hyvä vuoropuhelu yhteiskuntatieteellistä vaikutustutkimusta ja laadullista yleisötutkimusta, reseptioanalyysia, tekevien välillä.

Näkisin vastaanoton yleisenä kenttänä, jolla arvioidaan yleisön reaktioita, mutta myös sitä mitä ennen kutsuttiin vaikutuksiksi. Näen sen yleisenä kenttänä, joka voi ottaa metodeja, tulkinnan rakenteita jms. monilta alueilta eikä vain joko viestinnällisestä analyysistä tai yhteiskuntatieteellisestä analyysistä. Luulen että juuri noiden kahden perinteen vuorovaikutus, kohdat missä ne yhtyvät, on tällä hetkellä kaikkein mielenkiintoisinta, ja päästäksemme eteenpäin on keskustelua käytävä sovittavassa mielessä. Samaan aikaan on tärkeää painottaa, että emme voi vain sanoa: "No niin, nyt meillä on tämä ilmiö, laadullinen yleisötutkimus, ja sehän sopiikin tähän käyttötarkoitus-konseptiin yleisötutkimuksessa ihan tuosta vaan." Se on tavallaan laadullisen yleisötutkimuksen tekemistä toisarvoiseksi, sen sijoittamista toiseen viitekehykseen. Mutta siitä ei ole kysymys. Laadullinen viitekehys on yksinkertaisesti toisenlainen tapa ymmärtää asioita, ja silloin niillä on myös todellista selitysarvoa. Ei pidä vain tyytyä sanomaan: "Juu, sinähän olet hyvä tekemään esitutkimusta sellaiselle tutkimukselle, joka on oikeaa tutkimusta, määrällistä

ja siksi oikeaa." Minusta siinä on todellinen vaara.

Mikä sitten on tällaisen joukkotiedotustutkimuksen mieli sinulle? Onko kentällä vielä jotain innostavaa?

Osa viehätystä on siinä, että omat odotukset siitä, mitä yleisö saa joukkotiedotusvälineistä, osoittautuvatkin paikkansa pitämättömiksi. Yleisön reaktiot ovat erilaisia ja vaikutukset ovat paljon vaihtelevampia kuin voisi kuvitella.

Toinen innostavuus on siinä, että näkee välineet osana laajempaa kulttuurisen toiminnan aluetta. Välineet sinänsä eivät ole mielenkiintoisia, ne ovat vain kaikenlaisien viestien välittäjiä. Vasta kun tarkastellaan välineitä kiinteänä osana yhteiskunnan rakennetta ja kulttuurielämää, osana ihmisten jokapäiväistä elämää, ne tulevat mielenkiintoisiksi.

Minä pidän joukkotiedotusvälineistä. Niitä on hauska käyttää ja kokeilla. Erityisesti olen kiinnostunut amerikkalaisesta kulttuurista, koska olen viettänyt siellä niin paljon aikaani.

Mitkä ovat tiedotustutkimuksen tärkeimmät kysymykset, yleensä ja sinun omassa tutkimuksessasi erityisesti?

Tärkein alue ja asia jota pitäisi tarkastella, on metodien kehittäminen ja vuoropuhelu humanistisen tradition ja yhteiskuntatieteellisen tradition kesken ja se että tuota vuoropuhelua käydään avoimin mielin ja valmiina keskustelemaan siitä, missä kohdissa voidaan yhtyä ja kehittää uusia metodeja. Mitä taas tulee projekteihin, jotka pitäisi toteuttaa, luulen että siitä keskusteltiin täällä konferenssissa osittain.

Yksi itseäni kiinnostavista kysymyksistä on Frands Mortensenin esiin nostama siirtyminen - jos

nyt kyse on siirtymisestä painetun kulttuurista visuaaliseen kuvakulttuuriin. Visuaalisen kulttuurin käsitettä on täsmennettävä niin, että kyse ei liene pelkistä visuaalisista elementeistä, vaan erityisestä viestinnän muodosta, jossa yhdistyvät vanhassa mielessä tekstuaaliset ja visuaaliset ainesosat ja jossa tämä yhdistelmä välitetään kuvaruudun kautta.

Täytyy tarkastella yleisön ja kuvaruudun vuorovaikutusta, jotta voisi osoittaa, mitkä kulttuurin muodot ovat mahdollisia siltä pohjalta.

Siinä joitakin alueita, jotka ansaitsevat välitöntä huomiota osakseen tietokoneen, satelliittitelevision ja sen lisäksi, mitkä ovat satelliittitelevision mahdolliset vaikutukset kansalliseen kulttuuriin. Metodologisella kehityksellä ja visuaalisen kulttuurin erikoiskysymyksillä on vaikutuksensa myös koulutuksen alalla. Täytyy aloittaa keskustelu siitä, mikä on niiden osuus koulutukseen kokonaisuudessaan ja kuinka lukutaito määritellään uudelleen, ei vain kykyä lukea ja kirjoittaa vaan myös taitona kriittisyyteen välineiden käytössä, taitona ei vain ottaa vastaan vaan myös käyttää hyväkseen joukkotiedotuksen mahdollisuuksia.

Yksi asia, mitä me vielä tarvitsemme pohjoismaisessa tutkimuksessa, on yhteistyö perustutkimuksen tuottamiseksi. Tarvitaan lähde-tekstejä joiden puoleen voi kääntyä metodikysymyksissä, eri välineiden historiallisia perustutkimuksia. Ja tämän kaiken lisäksi pitäisi suuntautua kansainvälisemmin.

Miten arvioisit tutkimuksen tasoa tämän hetken Tanskassa? Ehkä tällä on jotain tekemistä myös sukupolvien kanssa.

En sanoisi, että tämä uusi sukupolvi on paljon parempi kuin vanha.

Yleisesti tutkimuksen taso on oikein hyvä, sanoisin. Se on hyvää siinä mielessä, että se avoimesti keskustelelee omista lähtökohdistaan ja yrittää päästä sopimukseen ns. vanhojen teorioiden kanssa, jotka koskivat ideologisia vaikutuksia jms, ja yrittää päästä vielä pitemmälle, empiiriseen työhön ja poliittisiin keskusteluihin siitä, mitkä olisivat sellaisten analyysien vaikutukset. On menossa vuoropuhelu sukupolvien välillä, ja se on jo arvo sinänsä. Se että meillä yleensä on toinen sukupolvi, on itsessään jo merkki siitä, että jotain on ehkä tapahumassa.

Mitä ajattelet tutkimuksesta muissa Pohjoismaissa?

Minun täytyy sanoa, etten tunne muuta pohjoismaista tutkimusta niinkuin tunnen tanskalaisen tutkimuksen. Näillä pohjoismaisilla konferensseilla on hyvin tärkeä tehtävä.

Jopa kansainvälisestäikö? Mutta eihän pohjoismainen tutkimus ole kovin hyvin tunnettua?

Se on totta. Mutta usein kun juttelee ihmisten kanssa eri puolilla maailmaa vaikkapa Nordicom Reviewsta, uutislehtisestä, niin se kyllä tunnetaan. Ainakin Yhdysvalloissa ihmiset lukevat sitä ja pitävät tärkeänä, että heidät on mainittu siinä. Luulen että se on tulossa hyvinkin tunnetuksi.

On hyvä olla optimisti.

Minä olen aina optimisti.

Vielä yksi asia: Näihin poliittisiin vaikutuksiin liittyen ... usein kritisoidaan sitä, että uudet laadulliset yleisötutkimuksen muodot väittävät yleisön tekevän välineillä mitä haluaa. Yleisön kriittisien kykyjen ylistäminen on vaarallista eikä perustu tutkimukseen. Sellaista näkökantaa on vaikea puolustaa. Ihmiset eivät tietenkään voi lukea välineistä mitä tahansa, koska

tiedotusvälineet viestivät lajityyppiensä keinoilla ja taloudellisten ja poliittisten rakenteidensa vaikuttamana. Yleisö itse tulee vastaanottajiksi sosialisaaion ja tulkintakoodien taustan kera - joten varmasti ei kyse ole avoimesta kentästä.

Juha Kytömäki